

Boek Kleuterleerkracht
Auteurs Eva Dierickx & Astrid Koelman
Uitgeverij Academia Press, 2021

“Als kleuterleerkracht doe je ertoe. Je hebt één van de belangrijkste banen ter wereld. Het belang van kwalitatief goed onderwijs en zorg voor jonge kinderen is meermaals aangetoond en jij als leerkracht kunt het verschil maken!”

Met deze warme woorden begint het Vlaamse veelzijdige en dikke boek ‘Kleuterleerkracht; het naslagwerk voor kwaliteitsvol kleuteronderwijs’. Met een bibliografie waarin verwezen wordt naar bijna 350 publicaties kun je al snel concluderen dat het boek inderdaad kwalitatief hoogwaardig is.

Hoofdstuk 1: Het begint met graag zien

De Vlaamse term ‘Graag zien’ betekent vrij vertaald zoiets als ‘houden van’. In dit hoofdstuk wordt met het ‘graag zien van de kleuter’ verwezen naar de professionele liefde voor het kind. En dat herkent iedere leerkracht. Vraag een willekeurige leerkracht waarom hij / zij voor de klas staat en je krijgt waarschijnlijk het antwoord “Omdat ik zo graag met kinderen werk”. De relatie- en interactiekwaliteit met kleuters is hét kwaliteitskenmerk bij uitstek in het werken met jonge kinderen. Oprechte, warme en zorgzame relaties scheppen ook een voedingsbodem voor sociaal gewenst gedrag. Kinderen die veel warmte in de relatie met de leerkracht ervaren, uiten minder ongewenst gedrag en voelen zich over het algemeen beter. Specifiek voor kinderen uit meer kwetsbare milieus kan het expliciet werken aan warme, veilige relaties extra stimulerend werken. Een goede relatie is dus niet alleen de sleutel tot positief gedrag en het stimuleren van de cognitieve ontwikkeling, het bevordert ook gelijke onderwijskansen.

Hoofdstuk 2: Positief pedagogisch begeleiden

Positief begeleiden gaat om het begeleiden van kinderen bij het ontwikkelen van een gezond gevoel van eigenwaarde, respect voor zichzelf en anderen en vaardigheden om stress te leren beheersen. De drie basisbehoeften autonomie, verbondenheid en competentie zijn alle drie even belangrijk. Ze vormen de ware vitamines voor ontwikkeling en groei. Wanneer de omgeving aan die behoeften tegemoetkomt, kun je je optimaal ontwikkelen. Wanneer (één van) deze behoeften voldoende wordt gevoed in de klas, zul je dit merken aan het gedrag van de kleuters.

Hoofdstuk 3: Ontwikkelingsgerichte interacties

Uit onderzoek blijkt dat PM’ers en kleuterleerkrachten doorgaans erg goed zijn in liefdevolle en pedagogische interacties, maar minder in ontwikkelingsgerichte interacties. Ontwikkelingsgerichte interacties zijn erg belangrijk voor de cognitieve en talige ontwikkeling van kleuters.

Er zijn drie interactiestijlen zichtbaar in de kleuterklassen. Allereerst is dat de non-productieve. De leerkracht voert voornamelijk ‘schoolse gesprekken’. Er worden vragen gesteld waarop slechts één antwoord mogelijk is zoals ‘Hoeveel beren zie je op deze tekening?’ Bij de tweede interactiestijl, de passief-productieve interactie, stellen

leerkrachten wel meer open vragen, maar is er sprake van nog weinig beurtwissels. De leerkracht registreert de input van de kleuters wel, maar gaat daar weinig actief mee aan de slag. Dit soort interactie eindigt dan ook als tweede als het gaat om taalgroei bij de kleuters. De derde, actief-productieve interactiestijl is een erg belangrijke motor voor taalontwikkeling. Hieronder verstaan we rijke, open en gelijkwaardige gesprekken met kleuters die vertrekken vanuit betekenisvolle, gedeelde ervaringen. Helaas komt deze stijl in de kleuterklas slechts zeldzaam voor en duurt deze kort.

Bij sterke, effectieve kleuterscholen nemen leerkrachten echt de tijd om in gesprek te gaan met de kinderen en niet snel los te laten. Deze 'sustained shared thinking' gesprekken zorgen ervoor dat de gesprekken diepgaander en meer gelijkwaardig zijn. Dit soort taal-denken interacties blijken een grote voorspeller te zijn van de taal- en denkontwikkeling van kleuters.

Hoofdstuk 4: Speel je mee?

Internationaal onderzoek bevestigt keer op keer het belang van spel voor de emotionele, sociale, cognitieve en fysieke ontwikkeling. Spel heeft een positieve invloed op de ontwikkeling van taal, ontluikende geletterdheid, executieve functies, wiskundige vaardigheden en ruimtelijk inzicht.

Zowel vrij als begeleid spel zijn belangrijk in de ontwikkeling van jonge kinderen. Voor een evenwichtig aanbod in je klas voorzie je zowel tijd en ruimte voor vrij spel als begeleid spel en alles daartussen en daarbuiten. Elk van deze speel- en leersituaties biedt rijke kansen om te ontwikkelen. Het gaat dus om het kiezen van een balans en niet om het kiezen van een kant.

EDI is geen spelvorm, maar een korte en sterk begeleide activiteit. Je kunt EDI zinvol inzetten om kennis en vaardigheden gericht aan te leren: van rijmwoorden zoeken tot buurgetallen vinden. Er is geregeld controverse over de rol van EDI in het kleuteronderwijs. EDI vervangt spel niet, maar kan (indien goed uitgevoerd) aanvullend wel een sterke motor zijn tot ambitieus en sterk kleuteronderwijs.

Hoofdstuk 5: Executieve functies

Kinderen zijn volop in ontwikkeling. Een belangrijk aspect hierbij vormt de ontwikkeling van de executieve functies; de doefuncties van het brein. In de kleuterperiode zijn de drie functies die zich volop ontwikkelen de impulscontrole, cognitieve flexibiliteit en het werkgeheugen. Het begeleiden van deze functies doe je door houvast, duidelijkheid en structuur in te bouwen. Door aan te sluiten bij wat ze al kunnen, rekening te houden met wat ze nog niet kunnen, door een voorbeeld te zijn en door de begeleiding ook langzaam af te bouwen.

Hoofdstuk 6: Meer dan een lokaal

Door je lokaal in te richten, communiceer je aan kleuters, ouders en bezoekers wat je belangrijk vindt en wat van kleuters in jouw lokaal verwacht wordt. In vier stappen optimaliseer je je klasinrichting:

Stap 1: Richt je lokaal in als een architect; neem de plattegrond en bedenk wat de beste plekken zijn voor de hoeken in jouw groep. Denk goed na over de positie van rustige en drukke hoeken

Stap 2: Voorzie van een rijk basisaanbod; Het aanbod van hoeken en materialen moet de volledige ontwikkeling van kleuters prikkelen, uitdagen en ondersteunen, met én zonder thematische aankleding

Stap 3: Kom tegemoet aan de basisbehoeften van kleuters. Zet je meubels op tactische plaatsen en ga eens door je knieën om te ervaren hoe kleuters tegen de meubels aankijken.

Stap 4: kijk als een preevogel. Een preevogel maakt van zijn nest een gezellige uitnodigende plaats. Het is zo ingericht dat het andere vrouwtjes aan moet trekken. Door in je lokaal te zorgen voor sfeer en esthetiek en het goed presenteren van materialen heeft dit een uitnodigend effect op de kinderen en hun spel.

Hoofdstuk 7: Planmatig werken

Als kleuterleerkracht is het belangrijk doelbewust en planmatig te handelen. De interacties die je aangaat en de leerervaringen zijn intentioneel, doelgericht en tactvol. Om planmatig te kunnen werken, kun je je baseren op de planningscyclus, welke start met focussen. Na het bepalen van de focus ga je observeren en documenteren. Op basis van je observaties bepaal je onder meer je doelen, leermiddelen, ondersteuning en thema. Wees je daarbij bewust van de invulling van een goed thema.

Dee vijf valkuilen van thema's:

-Je laat je teveel leiden door de voorkeuren van de kleuters. Kies een thema waar je inhoudelijke kennis en informatie in kunt verwerken op een ambitieuze manier.

-Je richt je teveel op de aankleding en het 'leuk maken'. Vraag je bij elke activiteit af of het werkelijk een betekenisvolle activiteit is, of dat het slechts een thematisch sausje is dat je over een activiteit giet.

-Je blijft te dicht hangen bij de leefwereld van de kleuters. Als leerkracht is het jouw taak om kleuters in te leiden in nieuwe werelden en niet om te blijven hangen bij wat ze al kennen.

-Je thema's zijn te vol gepland of duren te kort. Thema's hebben tijd nodig om zich te ontwikkelen. Geef je kleuters genoeg ruimte om een thema te kunnen verdiepen.

-Je houdt je thema te breed en gaat onvoldoende in de diepte. Door een thema 'klein' te maken geef je focus aan een thema en de mogelijkheid om meer de diepte in te gaan.

Hoofdstuk 8: Samenwerking en partnerschappen

Een goede samenwerking tussen de school en de ouders is essentieel. De samenwerking tussen ouders en school bevordert:

- de leerresultaten;
- de vaardigheden voor zelfregulatie;
- de houding van kinderen tegenover de school;
- de ambities van kinderen.

Samenwerking specifiek met ouders in kansarmoede bevordert:

- dat minder kinderen op latere leeftijd blijven zitten en uitvallen op school;
- dat deelname aan buitengewoon onderwijs afneemt;
- positieve effecten op de leerresultaten waardoor de leerkloof verklein wordt.

Bij jonge kinderen heeft deze samenwerking ook nog eens een positieve invloed op de taal- en sociale ontwikkeling.

Om een goede samenwerking tot stand te laten komen is het belangrijk dat je de tijd neemt om ouders te leren kennen. Creëer ook een klimaat waarin zowel jij als de ouders verwachtingen kunnen uitspreken. Daarnaast blijft het ook belangrijk om aandacht te hebben voor wat goed loopt. Vertrek daarbij vanuit het principe dat elk kind groeimogelijkheden heeft.

Conclusie

'Kleuterleerkracht' presenteert zich als een naslagwerk voor kwaliteitsvol kleuteronderwijs. Daar is in dit boek zeker sprake van. Bij het woord 'naslagwerk' plaats ik een kleine kanttekening. Helaas is in dit boek geen register opgenomen, waardoor je niet kunt zoeken op trefwoorden. Dat is jammer want het boek staat vol terminologie met sterke uitleg. Gelukkig is dat slechts de enige kritische noot die heb. Het boek is vooral heel duidelijk geschreven en voorzien van veel praktische voorbeelden. Daarnaast is het ook zeer veelzijdig. Ik kan geen onderwerp bedenken dat ik in dit boek gemist heb. Sterker nog; de auteurs weten ook onderwerpen aan te roeren die ik in andere literatuur nog niet ben tegengekomen, zoals gender en diversiteit.

Daarnaast vind ik het knap van de auteurs hoe ze een boek hebben weten te schrijven dat zowel de startende als zeer ervaren kleuterleerkracht weten te boeien. Kortom; dit boek is een waardevolle aanvulling op de bestaande literatuur over het jonge kind!